

Digitalizálta
a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár
és Információs Központ

T a r t a l o m j e g y z é k

1964

Rendes tagoknak:

Tamás Lajos	1
Nemes Dezső	4
Szabó Zoltán	7
Varga László	15
Dudich Endre	23

Levelező tagoknak:

Láng Géza	25
Polinszky Károly	28
Vas Károly	32
Donhoffer Szilárd	41
Farkas Gábor	47

Tiszteleti tagoknak:

Sirendeb, B.	51
Herzberg, G.	52
Csernokolev, T.	53
Stubbe, H.	55
Heady, E.O.	57
Olszak, W.	61
Krasztanov, L.	63
Gábos Dénes	64
Mothes, K.	65
Roche, J.	66

RENDES TAGOK

/1964/

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 3. § /3/ bekezdése alapján T a m á s L a j o s levelező tagot előterjeszti rendes taggá való megválasztásra.

Tamás Lajost akadémiánk 1940-ben választotta levelező tagjává. E választásnak alapjául szolgáló igen jelentékeny, értékes munkásságát 1940-től napjainkig méltó folytatás követte. Középponti témája ebben az időszakban a magyar-román nyelvi és művelődési kapcsolatok kutatása. Itthon és külföldön megjelent nagyszámu kisebb-nagyobb tanulmánya és monográfiája foglalkozik e kapcsolatok történetével és nyelvi vetületével, s ezeket mind kiváló anyagismeret, szigorú módszer, mind a magyar, mind a román nyelvtörténetnek fölényes tudása, valamint színes alkotó lelemény jellemzik. A részletekbe, melyeket finoman elemez, nem vész bele, hanem uralkodik rajtuk és átfogó képbe tudja őket illeszteni. E tárgykörbe tartozik életének főműve, a több évtizedes kutató, gyűjtő, értékelő és feldolgozó munkának eredménye, az *Etymologisches Wörterbuch der ungarischen Elemente in Rumänischen*. Ez a 70-75 ives munka, mely széleskörű szintézisben foglalja össze a román nyelv nagyszámu magyar elemének történetét, 1962-ben elkészült, s jelenleg - a magyar-román kulturális egyezmény értelmében - a Román Tudományos Akadémiánál van véleményezés végett.

Tamás Lajos azonban közel sem egy témájú tudós. Bár főfigyelme a román nyelv magyar elemeire irányul, számos tanulmánya foglalkozik a román nyelv történetének egyéb fontos kérdéseivel, a román irodalmi nyelv kialakulásával, a román fonémarendszerrel, stb. Mindehhez természetes háttérrel alkot az általános romanisztika területére tartozó munkássága, melynek kinagasló alkotása kitűnő egyetemi tankönyve: a Bevezetés az összehasonlító neolatin nyelvtudományba.

Önálló nyelvészeti kutatásain, a konkrét nyelvi anyag tanulmányozásán át természetes uton jutott el Tamás Lajos

az általános nyelvtudományhoz. Ezen a téren egész sor dolgozata tesz tanúságot éles elemző és összefoglaló képességéről akár a hangok egyéni és közösségi sajátosságairól, vagy a hangváltozásokról, a hangszimbolikáról, az alapszókincsről, akár az általános nyelvészet és a magyar nyelvtudomány kapcsolatairól stb. ir.

Számos egyéb tárgyú értékes tudományos dolgozatain kívül csak azt említjük meg, hogy nem feledkezve meg a nyelvtudomány és az élet kapcsolatairól, nagy nyelvismeretét gyakorlati művek alkotásában is hasznosította, így egy román-magyar szakszótáron kívül neki köszönhetjük kitűnő albán-magyar szótárunkat.

Tamás Lajos tudományágának, a romanisztikának és azon belül a román nyelvtörténetnek európai hírű, kimagasló művelője. Tárgyi és módszertani tudás, szigorú kritika és ötletes lelemény biztosítják munkáinak - legszigorubb nemzetközi mértékkel mérve - igen magas színvonalát. Műveivel magának, akadémiainknak, nemzetünknek becsületet szerzett mindenütt, ahol romanisztikával foglalkoznak. Mindenképpen méltónak tartjuk arra, hogy akadémiaink rendes tagjává választassék.

Budapest, 1964. január 16.

Bárczi Géza sk.
akadémikus

Ligeti Lajos sk.
akadémikus

Pais Dozsó sk.
akadémikus

Tagajánlás

az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján Femes Dezső levelező tagot előterjeszti rendes taggá való megválasztásra.

Femes Dezső levelező tag a nemzetközi és a magyar munkásmozgalom történetének, valamint a legujabbkori magyar történelemnek kiváló szakértője. Ezen a területen 1947 óta széleskörű tudományos munkát fejt ki. 1954-ben Kossuth-díjat kapott, 1958-ban lett Akadémiánk levelező tagja.

Femes Dezső tudományos tevékenységének első szakasza - a nemzetközi munkásmozgalom történetének első magyar nyelvű összefoglalása mellett - a magyar munkásmozgalom kezdeti időszakának kutatására irányult. A kialakuló magyar munkásosztály 1840. évi fellépésének vizsgálata után az Általános Munkássegylet történetéről irt uttörő jelentőségű monográfiát /1952/, amely mind elvi megállapításai, mind anyag-gazdagsága révén ma is kiinduló pontul szolgál munkásmozgalmunk történetének tanulmányozásához.

Az 1950-es évektől kezdve tudományos munkásságát nagyrészt az ellenforradalmi korszak története feltárásának szentelte. Irányítása alatt indult meg és haladt előre a Horthy-korszak legfontosabb politikai és gazdasági dokumentumainak közzététele. Szerkesztette az Iratok az ellenforradalom történetéhez c., nagy tudományos jelentőségű, komoly hatást kiváltó forráskiadvány-sorozatot, amelynek I-III. kötetéhez egyben alapos, elemző jellegű bevezető tanulmányokat is irt. /III. kötet megj.: 1959./ 1962-ben került kiadásra "Az ellenforradalom története Magyarországon 1919-1921." c. terjedelmes, az ellenforradalmi rendszer első éveinek történetét fő kérdéseiben és részleteiben egyaránt tisztázó monográfiája; sajtó alatt van újabb nagyterjedelmű műve a Bethlen-kormány külpolitikájáról az 1927-1931-es időszakban.

Femes Dezső történetírói munkásságának még két fontos területét kell kiemelni. Az elsők között vonta be a történetkutatás körébe hazánk felszabadulásának s népi demokráciánk

fejlődésének vizsgálatát, amit Magyarország felszabadulása c. könyve /1955; 2. átdolg. kiadás: 1960./, valamint a Népi Magyarország 15 éves fejlődése c. kismonográfiája /1961./ jelez. Értékes tevékenységet fejtett ki a magyar párttörténet kidolgozásában, mint az új párttörténeti tankönyv főszerkesztője s az 1920-as évekkel foglalkozó fejezetek szerzője; e műnek a felszabadulásig terjedő része már teljesen elkészült és első fejezetei hamarosan megjelennek.

Fehér Dezső történetírói egyéniségét a feltáratlan történeti korszakok és problémák iránti különös érdeklődés, új kérdések megragadása és kifejtése, a politikai és társadalmi mozgalmak, valamint a gazdasági folyamatok mélyreható elemzése, a politikai portrék érdekes megrajzolása, a levéltári anyag gazdag kiaknázása jellemzi. Magas színvonalu, nagyhatásu és igen kiterjedt tudományos munkásságával maradandó érdemeket szerzett az új- és a legújabbkori történetkutatás területén.

B u d a p e s t , 1964. március 27.

Molnár Erik sk.
akadémikus

Pach Zsigmond Pál sk.
lev.tag

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján S z a b ó Z o l t á n levelező tagot előterjeszti rendes taggá való megválasztásra.

Szabó Zoltán tudományos munkássága a fizikai kémia, az analitikai kémia és a szervetlen kémia széles területeire terjed ki, mégis kutatómunkásságának a zöme a kémiai reakciók mechanizmusának reakciókinetikai kutatására összpontosul.

Reakciókinetikai kutatásainak egyik legjelentősebb eredménye a négylépcsős reakciómechanizmus elméletének a kidolgozása és gyakorlati alkalmazásának kiépítése.

Kutatásainak ugyancsak jelentős eredménye annak a felismerése, hogy az elemi reakciókban résztvevő láncvivő gyökök többé-kevésbé tartós kölesönhatásba léphetnek a reakcióelegyen jelenlévő egyes molekulákkal, miáltal megváltozik reakcióképességük. Ezt a reakciókinetikai kísérleti eredmények analíziséből levont következtetést számos más szerző vizsgálatai is igazolták.

Behatóan foglalkozott Szabó Zoltán a homogén láncreakciók katalízisének és inhibíciójának az elméletével. A gyökstabilizáció elve, valamint a négylépcsős mechanizmus módszere segítségével sikerült olyan homogén katalitikus reakciókat értelmeznie, amelyekben ugyanaz az anyag ugyanazt a reakciót koncentrációjától függően gyorsítja vagy lassítja. Megállapította különböző mechanizmusú befolyások kinetikai jellegét, s ebből következtetéseket vont le egyes elemi reakciókra vonatkozóan. A propilaldehid nitrogén-oxid által befolyásolt termikus bomlásának részletes kinetikus analízise igazolta az elméletet. Ezzel a homogén gázreakciók befolyásolásának mechanizmusát egységesebben sikerült értelmeznie, mint az e téren dolgozó külföldi kutatóknak. A villámló fotolízissel előállított jódatomok nitrogén-oxid jelenlétében lezajló rekombinációjának

Vizsgálatával első ízben sikerült spektroszkópiusan kimutatni a rekombinálódó atom és a hármassütközési partner közötti átmeneti termék képződését, és ezáltal az eddig trimolekulásnak tekintett folyamatot két bimolekulás folyamatra felbontani.

Munkatársaival együtt számos homogén gázreakció kinetikáját tanulmányozta és felderítette mechanizmusát. Magyarázatot talált a klór által katalizált ozonbomlás némely anomáliájára, megállapította az oxalil-klorid termikus bomlásának mechanizmusát, teljes kinetikai analizissel tisztázta a szulfuril-klorid termikus bomlásának mechanizmusát. Jó közelítő módszer kidolgozásával továbbfejlesztette a homogén gázreakcióknak az átmeneti komplex szerkezete szerint való termikus osztályozását.

Az etán, etilén, acetilén és ammónia rendkívül tiszta körülmények közötti oxidációjának kísérleti vizsgálata alapján egyértelmű következtetéseket sikerült levonni a folyamatok elemi lépéseire vonatkozóan.

Jelentősek Szabó Zoltán azon kutatásai, amelyeket a félvezetők elektromos sajátosságai és katalitikus hatásai közötti összefüggések tisztázására végzett. Számos modellanyagon és modellfolyamatban vizsgálta ezen összefüggést, megvilágítani igyekezvén a katalizátor hatásosságának változásait.

A szilárdfázisú reakciók kinetikája ill. a reakciók katalízise terén végzett kutatásaiból kitűnt, hogy a reakció sebessége morfológiai tényezőkön kívül a nyomnyi mennyiségben jelenlévő vagy már az analitikai kimutathatóság határán kívüli szennyezések által is oly mértékben befolyásolható, hogy az nemkívánatos gyakorlati következményekkel járhat, amint azt az ezüst-oxalát és a kálium-pikrát szilárd fázisban végbemenő bomlásának kísérleti tanulmányozása mutatta.

A kéniai kötés erősségére vonatkozó vizsgálataiban megállapította Szabó Zoltán, hogy a kéniai kötés erősségét szomszédos atomcsoportok állandó értékkel befolyásolják, s így

a nem befolyásolt ideális kötéserősségek konzisztensek, vagyis átvihetők egyik vegyületből a másikba. A kémiai kötéserősségek konzisztenciájának kimutatása alapot adott az aktiválási energia problémájának további megvilágításához is.

A szerves kémia területét érintik a periódusos rendszerre vonatkozó kutatásai. Az atomok elektronjai finomeloszlásának figyelembevételével megállapította, hogy valamennyi fizikai sajátosság periódikus jelleggel változik a rendszámmal, s e változások matematikailag jól megközelíthetők, ha közvetlenül nem a rendszámot tekintjük független változónak, hanem az elektronok finomeloszlását, vagyis a főkvantumszámot és az egyes pályákon helyetfoglaló elektronok számát. A periódusos törvény ezen újszerű ábrázolását számos külföldi szerző is átvette. A periódikus függvény Szabó Zoltán által kidolgozott approximációja alkalmasnak bizonyult a kísérletileg meghatározott fizikai állandók ellenőrzésére, és lehetővé tette még ismeretlen állandók kiszámítását.

Analitikai-kémiai problémákkal is foglalkozott Szabó Zoltán. Emellett méltó eredményei e téren az ón(II)-kloridnak mérőoldatként való felhasználása, rendkívül érzékeny módszer kidolgozása nitrátionok meghatározására, komplexképződési reakciók analitikai felhasználása, s e révén a fluoridion igen pontos meghatározására kidolgozott módszere s az alumínium fotometriás meghatározása.

Eljárást dolgozott ki Szabó Zoltán a természetes vizek igen kis jodidion-tartalmának gyakorlati kivonására, amely nem igényel drága szerkezeti anyagokat, és nem nehezíti meg a felhasznált vizelhelyezését. Erre az eljárásra szabadalmat is kapott. Emellett méltó az irányításával kidolgozott torziós mérleg, amely lehetővé teszi a pontos mérést vákuumban, továbbá magas és alacsony hőmérsékleten.

Szabó Zoltán tudományos kutatásainak eredményei a nemzetközi tudományos életben is nagy elismerésben részesülnek,

amit egyebek között a munkáira való szakirodalmi hivatkozások is igazolnak. Nemzetközi tudományos fórumokon is tevékeny részt vesz egyes még eldöntetlen tudományos kérdések megvitatásában.

Szabó Zoltán kutatásaiba a munkatársak széles körét vonja be, s nagy gondot fordít munkatársainak színvonalas kutatókká nevelésére. Tanszékét és kutatócsoportját igen jól szervezte meg, kutatási terveit határozott célkitűzésekkel jól körülhatároltan alakította ki, a tudományos munkát biztos kézzel irányítja és ellenőrzi. Tehetséges munkatársai viszonylag gyorsan önálló kutatókká fejlődnek mellette, mert fejlődésüket minden vonatkozásban tevékenyen támogatja.

Intenzíven résztvesz Szabó Zoltán a Kémiai Tudományok Osztálya életében és általában a hazai tudományos közéletben. Tagja a Tudományos Minősítő Bizottságnak, elnöke az országos távlati tudományos kutatási terv egyik koordináló bizottságának, a Művelődésügyi Minisztérium kémiai szakbizottságának. Beszámolóiban, korreferátumaiban, felszólalásaiban sokoldalúan világítja meg tudományos életünk időszerű kérdéseit, és alaposan elemző bírálataival is hozzájárul tudományos életünk fejlődéséhez.

Budapest, 1964. január 10.

Erdey-Gruz Tibor sk.
akadémikus

Schay Géza sk.
akadémikus

Lengyel Béla sk.
ak. lev. tag

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján dr. V a r g h a L á s z l ó levelező tagot előterjeszti rendes taggá való megválasztására.

Vargha László eddigi tudományos munkásságát több közlemény tanúsítja, melyeknek zöme nemzetközi publicitású folyóiratokban jelent meg. Ezenkívül számos gyógyszer-szintézis megvalósítása fűződik nevéhez: ezek szabadalmakban vannak rögzítve. Tudományos munkássága a szerves kémia több ágára terjeszkedik ki. Legfontosabb és nemzetközileg különösen elismert kutatási eredményeit az alábbiakban emeljük ki.

a./ Szénhidrátkémiai kutatások. Vargha László szénhidrátkémiai kutatásainak kezdete több mint 30 évre nyúlik vissza. E kutatások több eredményét nemcsak szénhidrátkémiai szakkönyvek, hanem szerves kémiai egyetemi tankönyvek is tárgyalják. Régebbi, még a Berlieni Humboldt-Egyetem szerves kémiai intézetében Ohle professzorral együtt végzett vizsgálatainak eredményei közül kiemelkedő a cukorepoxidok előállítására általánosan alkalmazható módszer kidolgozása /1929/; ez tette először lehetővé e fontos, a cukorkémiában jelentős szerepet játszó cukorszármazékok előállítását. - Ugyanerre az időre /1929/ esik a furanóz alkatu 1.2-3.5-diizopropilidén-D-glükóz szellemes szintézise. - Kémiai vizsgálatokkal döntő adatokat szolgáltatott a Szent-Györgyi által izolált "hexuronsav"-nak a C-vitaminnal való azonosításához /1932/, megállapítván, hogy a hexuronsavból jól kristályosodó izopropilidén-származékot lehet előállítani, amelyből az eredeti biológiai aktivitású hexuronsav újból regenerálható. Ezzel megdöntötte azt a nézetet, mintha a hexuronsav csak szennyezésként tartalmazna C-vitamint. Ezen túlmenően elsőként állapította meg, hogy a C-vitamin /-hexuronsav/ primer alkoholos hidroxil-csoportot is tartalmaz. Mindezek az adatok lényeges támpontot nyújtottak a C-vitamin szerkezetének felderítéséhez. - Az 1.2-5.6-di-izopropilidén-D-mannit Vargha-féle szintézise /1933/ a fontos D-glicerinoldehid

4121.

legcélszerűbb előállításának /H.Q.L. Fischer, 1934/ alapját teremtette meg. - A C-vitaminnal kapcsolatos vizsgálataival függött össze a természetben elő nem forduló L-xilóz szorbitból kiinduló egyszerű előállítása /1935/; az L-xilóz a C-vitamin első és szerkezetbizonyító szintézisének /Reichstein, Haworth/ fontos alapanyagát képezte. - Elvi szempontból figyelemre-méltó volt az 5-O-metil-glükofuranóz szintézise /1936/, mert ezzel első ízben vált lehetővé egy biztosan furanóz-szerkezetű, glikozidos hidroxilján nem kötött aldohexóz sajátosságainak tanulmányozása. - Későbbi szénhidrát-kémiai kutatásai közül a D-glükóznak L-idózzá való átalakítása emelendő ki, továbbá annak demonstrálása, hogy az L-idóz spontán átalakul a stabilisabb L-szorbózzá. - Az utóbbi vizsgálatokhoz fűződött az a sztereokémiai szempontból érdekes megállapítás, hogy az 1.2-5.6-diepoxi-3.4-izopropilidén-hexitek /D-mannit, D-szorbit, L-idot/ héttagú heterogyűrűt tartalmazó 1.6-dianhidro-vegyületekké alakíthatók át, amelyeknek hozamát adott konformációs tényezők szabják meg /1960/. - Legújabb szénhidrátkémiai munkái a nukleozidokkal kapcsolatosak, melyeknek első figyelemreméltó eredménye a biológiai fontosságú 2-dezoxi-D-ribóz és dezoxiadenozin új uton haladó szintézisének a megvalósítása /1963/. Ugyancsak szénhidrátkémiai munkái közé tartoznak citosztatikus hatású új cukoralkohol-származékokra vonatkozó kutatásai is, melyeknek eredményeit 1955 óta folyamatosan publikálja. Bár ezek a vizsgálatok első-sorban gyógyszerkémi célú követnek, mégis számos vonatkozásukban a szerves kémiai alap kutatások jellegével bírnak.

b. / A szerves kémia más területeire eső kutatásai több olyan jelentős eredménnyel jártak, melyek méltán sorakoznak a szénhidrátkémiai vizsgálatainak eredményeihez. Ezek közül különösen a következők emelendők ki: a fonolok tion-észtereinek termikus intramolekuláris átalakítása tiofenolokká /1930/; ösztrogén hatású sztilbényszármazékok /pl. sztilbösztrol/ szintézise alifás di-azovegyületeken át

/1938-42/; a tiódeozoxikólsav átalakítása 3-béta-hidroxi-5-pregnén 20-anná /1955/. Külön figyelmet érdemelnek a furánvázis vegyületek terén végzett nagyon mélyreható vizsgálatai /1947-1953/. Ezek azon megfigyeléséből indultak ki, hogy a 2-aceto-furán oximjának tozilátja alkohol hatására már szobahőmérsékleten nitrogénmentes, labilis terméké bomlik le. Szellemes vizsgálatok sorozatával felderítette e bomlástermék szerkezetét /alifás telítetlen trioxovegyület monoacetálja/, rávilágítván egyúttal arra, hogy ezt a terméket pirokatechinná lehet átalakítani. Ezzel egyrészt a furánvázis vegyületek egy új gyűrűhasítási lehetőségét fedezte fel, másrészt genetikus kapcsolatot teremtett a furánvázis vegyületek és benzolszármazékok között. Ezután vizsgálatait több 2-acil-furán és 2-acil-benzolfurán oximjának tozilátjára is kiterjesztette, s ennek folyamán megállapította, hogy csak az anti-oximtozilátok mutatják a fenti reakciókészséget, a szin-oximtozilátok azonban nem. E sztereospecifikus reakció lehetővé tette a 2-acil-furán-oximok térszerkezetének megállapítását; megjegyzendő, hogy több ilyen oxim szin- és anti-módosulatát Vargha és munkatársai állították először elő egységes állapotban. E vizsgálatok másik folyamánya kromon-származékok /pl. flavon/ 2-acil-benzolfuránokból kiinduló érdekes szintézise.

c./ Gyógyszerkémiái kutatások. Vargha László gyógyszerkémiái kutatásainak eredményességét számos szabadalmazott gyógyszer-szintézis jelzi, melyek lényegesen hozzájárultak a magyar gyógyszeripar nemzetközi hírnevének a biztosításához. Bár ezeknek az eredményeknek a méltatásától el kell tekintenünk, mégis az un. elvi gyógyszerkutatás sikerének két példáját kiemeljük. Figyelmet érdemel elsősorban Vargha László ana elgondolása, hogy a kedvező terápiás index elérése céljából olyan citosztatikus hatású vegyületeket kell felépíteni, amelyekben a citoaktiv csoport hordozója nem sejtidegen szénvegyület. Az elgondolását követő szintetikus munka olyan D-mannit-

származékok felfedezéséhez vezetett, melyeket ma-lymphoid és myeloid leucaemia tüneti kezelésére használnak /Degnarol és 1.6-dimezil-mannit/. Az e téren elért eredmények nagy nemzetközi visszhangot váltottak ki, s a kutatást hazánk^{is} kívül a nem-sejtidegen vegyületek citoaktiv csoportot tartalmazó származékainak előállítására irányította. Gyógyászatiilag jól értékesíthető eredményhez vezettek a trimetoxi-benzoesavval végzett vizsgálatok is; ezeknek egyik eredménye a 3.4.5-trimetoxi-benzoil-morfolid /Trioxazin/ minor tranquilláns hatásának felfedezése; a magyar gyógyszeripar erre az új szerkezeti típusu tranquillánsra nemcsak világszabadalmat, hanem anyagszabadalmat is biztosítani tudott.

Vargha László tudományos munkásságának fenti ismertetése nem merítette ki kutatásainak valamennyi elméletileg érdekes, valamint gyakorlati kihatásaiban is fontos eredményeit, melyekkel évről-évre lényegesen hozzájárult a magyar szerves kémiai kutatás nemzetközi hírnevének biztosításához. Nagy érdeme az is, hogy számos fiatal kutatót nevelt. Kolozsvári professzori működése folyamán két ízben szervezett meg mintaszerűen egyetemi szerves kémiai intézetet. A Gyógyszeripari Kutató Intézetben kifejtett vezető tevékenységének köszönhető az a magas színvonalu, tudományosan megalapozott kutatómunka, amely ebben az intézetben évek óta folyik, a hazai tudományfejlesztésnek és a magyar gyógyszeriparnak egyaránt javára szolgálva.

Budapest, 1964. január 10.

Bognár Rezső sk.
r. tag

Bruckner Győző sk.
r. tag

Csűrös Zoltán sk.
r. tag

Fodor Gábor sk.
r. tag

Cerecs Árpád sk.
r. tag

DR. V a r g h a László

szabadalmainak jegyzéke.

1937. 1. Eljárás aromás amino-szulfamidok polikarbonsevekkal képezett félamidjainak előállítására.
Eljárás gyógyászati célokra alkalmas azo-festékek előállítására.
Eljárás allil-karbamid vízben oldódó higany-származékainak előállítására.
1938. Eljárás olajokban oldódó szerves bizmutsó előállítására.
5. Eljárás gyógyászati célokra alkalmas, az aromás gyökben hidroxil-gyökkel helyettesített diaril-dialkiletilénvegyületek előállítására.
1939. Eljárás sulfanilamid-származékok előállítására.
Eljárás aminobenzolszulfamidopiridin-vegyületek előállítására.
Eljárás progeszteren előállítására.
1940. Eljárás szulfanilsavamit tiazol-származékainak előállítására.
10. Eljárás ösztrogén-hatású difenil-hexán származékok előállítására.
Eljárás a 4,4'-dihidroxil-, -dietyl-sztilben szerves savakkal alkotott esztereinek előállítására.
1942. Eljárás szimmetrikus diaril-dialkiletilén vegyületek előállítására.
1948. Eljárás oxidálási termékek előállítására.
1951. 141.941 1.sz. /GO-202/ "Eljárás C-vitamin előállítására" Dr.Vargha L., Dr.Toldy L., X.26.
15. 142.015 1.sz. /GO-189/ "Eljárás cukrok ciklikus ecetálsavvegyületek oxidációjára", Dr.Vargha L., Dr.Horváth T., VII.7.
142.036 1.sz. /GO-184/ "Eljárás tiazolium-vegyületek előállítására". Dr.Vargha L., Dr.Horváth T., V.4.
1952. 142.129 1.sz. /GO-220/ "Eljárás 4-alkilpiridinek előállítására" Dr.Vargha L., Dr.Toldy L., Dr. Horváth T., IV.3.
142.130 1.sz. /GO-225/ "Eljárás 4-alkilpiridinek előállítására". Dr.Horváth T., Dr.Toldy L., Dr.Vargha L. V.7.
142.404 1.sz. /GO-217/ "Eljárás piridin-karbonsevek előállítására". Dr.Vargha L., Dr.Horváth T., Dr.Toldy L., III.31.
20. 142.409 1.sz. /GO-232/ "Eljárás antihisztamin hatású anyagok előállítására". Kasztreiner E., Dr.Toldy L., Dr.Vargha L., VII.15.

- 142.410 1.sz. /GO-245/ "Eljárás antihisztamin hatású anyagok előállítására", Fuchs O., Kasztreiner E., Kraut M., Dr.Vargha L.,X.22.
1951. 142.503 1.sz. /GO-203/ "Eljárás tuberkulosztatikus hatású anyagok előállítására", Dr.Vargha L., Dr.Toldy L.X.26.
1953. 142.521 1.sz. /GO-294/ "Eljárás 2-/béta-dimetilamino- etil-/aminopiridin előállítására" Dr.Vargha L., Kraut M., Dr.Toldy L.,VI.9.
- 142.542 1.sz. /GO-292/ "Eljárás 5-alfa-pregnadiol-/2 béta, 17 alfa/-on/20/ és 3-acetátjának előállítására", Dr.Vargha L., Dr.Toldy L.,V.28.
- 25.142.585 1.sz. /GO-289/ "Eljárás 3-hidroxid-delta-5-szteroid-származékok előállítására hiodezoxikolsavból és ennek oldalláncban lebontott származékaiból", Dr.Vargha L., Dr.Rados M., V.15.
1954. 142.870 1.sz. /GO-394/ "Eljárás 9-cián-xantén és xantén-9-karbonsav előállítására"; Dr.Vargha L., Windholz T., Kasztreiner E.,XI.5.
- 142.871 1.sz. /GO-395/ "Eljárás xantén-9-karbonsav dialkil-amino-alkil észterei és ezek kvaterner származékai előállítására", Dr.Vargha L., Kasztreiner E., XI.5.
1955. 143.319 1.sz. /GO-480/ "Eljárás di-/béta-halogénetil/-aminok előállítására", Dr.Vargha L., Dr.Toldy L., X.20.
- 143.320 1.sz. /GO-483/ "Eljárás bis-/béta-oxietil/-aminocsoportot tartalmazó cukorszármazékok előállítására", Dr.Vargha L., Fehér Ö., Lendvai J.-né.XI.1.
30. 143.321 1.sz. /GO-484/ "Eljárás bis-/béta-oxietil/-aminocsoportot tartalmazó cukorszármazékok előállítására II." Dr.Vargha L., Fehér Ö., Kraut M.,XI.1.
- 143.322 1.sz. /GO-485/ "Eljárás bis-/béta-halogenetil/-aminocsoportot tartalmazó cukorszármazékok előállítására", Dr.Vargha L., Fehér Ö., XI.1.
- 143.507 1.sz. /GO-439/ "Eljárás biológiailag hatásos polioxikarbonsavamid-származékok előállítására", Dr.Vargha L., Fehér Ö., Lendvai J.-né.V.16.
1957. 143.900 1.sz. /GO-491/ "Eljárás béta-oxietilaminok előállítására", Dr.Vargha L., Dr.Toldy L.,XI.17.
1956. 144.045 1.sz. /GO-523/ "Eljárás 9-cián-xantén és Xantén-9-karbonsav előállítására" Dr.Vargha L., Windholz T., Kasztreiner E., V.28.
1955. ^{35.} 144.319 1.sz. /GO-492/ "Eljárás béta-halogénetil-aminok előállítására II." Dr.Vargha L., Dr.Toldy L. XI.17.
1956. 144.320 1.sz. /GO-528/ "Eljárás 3-fenil-3-etil-2,6-dioxopiperidin előállítására", Dr.Rados M., Dr.Vargha L.,VI.20.

1957. 144.759 1.sz. /GO-570/ "Eljárás 1,6-diklór-1;6-dezoxi-D-mannit előállítására", Dr.Vargha L., Senkáriuk V.; Lázár Á., Horváth D.-né, Dr.Horváth T.,IV.10.
1954. 144.772 1.sz. /GO-405/ "Eljárás biológiailag hatásos nitrogéntartalmu-vegyületek és származékaik előállítására", Dr.Vargha László, Dr.Dumbovich B.,XII.20.
1953. 145.335 1.sz. /GO-325/ "Eljárás tiazol származékok előállítására". Dr.Vargha L., Fehér Ö.,XII.10.
1958. 40. 146.033 1.sz. /GO-635/ "Eljárás kristályos 1,6-bisz-etilénimino-1,6-bisz-dezoxi-3,4-monoaceton D-mannit előállítására", Dr.Dumbovich B., Horváth D.-né, Institeris L., Dr.Vargha László VII.7.
- 146.308 1.sz. /GO-650/ "Eljárás vízben oldódó alkil-szulfonsav-észterek előállítására", Dr.Vargha L., Kuzsmann J., Dr.Dumbovich B., IX.19.
- 146.574 1.sz. /GO-667/ "Eljárás 1,6-dimetánszulfonil-D-mannit előállítására", Dr.Vargha L.,Kuzsmann J., Dumbovich B., Dr.Horváth T., XII.19.
- 146.798 1.sz. /GO-664/ "Eljárás diizopropila,imo-etanol előállítására", Kasztreiner E., Dr.Vargha L., Horváth D.-né, Institoris L., XII.2.
1959. 146.877 1.sz. /GO-685/ "Eljárás 1,2,2,6,6-pentametil-piperidin előállítására", dr.Rados M., Dr.Vargha L., III.26.
45. 147.237 1.sz. /GO-682/ "Eljárás metilrodanid előállítására" Dr.Vargha L., Horváth Dezsőné, Institoris L.,II.26.
- 147.482 1.sz. /GO-673/ "Eljárás dimezil-mezo-eritrit előállítására" Dr.Horváth T., Dr.Vargha L., I.14.
- 147.586 1.sz. /GO-672/ "Eljárás dimezil-mezo-eritrit előállítására". Dr.Horváth T., Dr.Vargha L., I.14.
- 147.587 1.sz. /GO-678/ "Eljárás xantén-9-karbonsav-di-izopropilamino-etilészter-bróm-metilén előállítására". Kasztreiner E., Dr.Vargha L., Horváth Dezsőné, Institoris L.,II.3.
- 147.687 1.sz. /GO-675/ "Eljárás tranquillizáló hatású trimetoxi-benzoésav-származékok előállítására" Dr.Borsy J., Dumbovich B., Dr.Vargha L., Farkas L., I.23.
- 50.148.095 1.sz. /GO-729/ "Eljárás öszttron előállítására" Dr.Rados M., Toldy L., Dr.Vargha L.,XI.17.

1960. 148.463 /GO-741/ "Eljárás alkilszulfokloridok előállítására" Horváth Dezsőné, Institoris L., Dr.Vargha L., II.16.
1959. 148.503 /GO-725/ "Eljárás traquillizáló hatású benzooesav-származékok előállítására" Dr.Vargha L., Kasztreiner E., Kuszmann J., Dr.Borsy J., Dr.Dumbovich B., XI.2.
1960. 149.824 1.sz. /GO-760/ "Eljárás oitosztatikus hatású 1,6-dibróm-1,6-didezoxi-D-mannit előállítására" Horváth D.-né, Institoris László, Dr.Vargha L., Dr.Csányi Endre, IX.15.
1961. 150.097 1.sz. /GO-788/ "Eljárás biológiailag hatásos alkilszulfoniloxiszármazékok előállítására" Dr.Horváth T., Dr.Vargha L., Dr.Csányi E., Dr.Dumbovich B.I.16.
55. 150.098 1.sz. /GO-789/ "Eljárás biológiailag hatásos új alkilszulfonsavészterek előállítására" Dr.Horváth T., Dr.Vargha L.I.17.
- 150.213 1.sz. /GO-798/ "Eljárás a D-gyűrűben hidroxilal és bázikus nitrogénnel helyettesített szteroidok és azok sóinak előállítására" Dr.Vargha L.; Kasztreiner E., Dr.Rados M., Dr.Szporny L., V.12.
- 150.300 1.sz. /GO-805/ "Eljárás az A- és D- gyűrűken bázikus nitrogénnel helyettesített szteroidok és sóik előállítására" Dr.Vargha L., Dr.Rados M., Kasztreiner E., Dr.Szporny L. VI.26.

Folyamatban lévő szabadalmi bejelentések.

1961. GO-828 "Eljárás a D-gyűrűben hidroxillal és bázikus nitrogénnel helyettesített gyógyászatiilag hatásos 3-keto 4-szteroidok és sóik előállítására" /Dr.Vargha L., Dr.Rados M., Dr.Szporny L./ X.12.
1962. GO-843 "Eljárás gyógyászatiilag hatásos szteroidok és sóik előállítására" /Dr.Vargha L., Dr.Rados M., Dr.Szporny L./II.20.
- GO- "Eljárás savamidok előállítására /Dr.Vargha L., Dr.Roldy L., Tóth I., Dr.Borsy J., Dr.Dumbovich B./ II.24.
- GO-848 "Eljárás 2-dezoxi-D-ribóz előállítására. /Dr.Kuszmán J., Dr.Vargha L./ III.16.
- GO-856 "Eljárás 3,5-dimetoxi-4-alkoxi-benzooesavak farmakológiaiilag hatásos bázisos észtereinek előállítására. /Dr.Vargha L., Kasztreiner E., Dr.Borsy J., Dr.Dumbovich B., Dr.Sólyom A./ V.11.
- GO- "Eljárás treo- - p-nitrofenil-szerin előállítására" /Dr.Vargha L., Senkáriuk V.,/ X.23.
- GO- "Eljárás 2-dezoxi-D-ribóz előállítására" /Kuszmán, Vargha L./ XI.13./60-848 pótbajelentése/
- GO- "Eljárás 6-aminopenicillánsav-származékok előállítására" /Fehér Ö., Dr.Vargha L., Dr.Horváth I./ XI.15.
- GO- "Eljárás p-nitrobenzaldehid előállítására /Dr.Vargha L., Senkáriuk V./ XI.17.

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján D u d i c h E n d r e levelező tagot előterjeszti rendes taggá való megválasztásra.

Dr. Dudich Endre, az ELTE Állatrendszertani Tanszékének professzora. Az Akadémia 1951-ben választotta levelező tagjává. Azóta igen jelentős tevékenységet fejt ki tudományának kutatása és szervezése terén.

Kiemelkedő tudományos munkássága során: Új rendszert állított fel az élő állatvilág számára. Ennek rövid összefoglalása 1957-ben jelent meg, továbbfejlesztett formája a Természettudományi Lexikon első kötetében sajtó alatt van, Rendszerét részletesen kidolgozva egyetemi jegyzeteiben és nagy részében elkészült, de még kiadatlan "Állatrendszertan" c. munkájában találjuk meg. Az állatvilág kutatása terén több közleménye jelent meg Bars megye és a Garam állatvilágáról. Ez beleillik a Szovjetunió által kezdeményezett közös kárpáti fauna- és flóra-kutatás programjába. Megindította az erdőtalajok produkcióbíológiai vizsgálatát is.

Tovább folytatta hazai barlangjaink állattani feltárását, amely számos, a hazai faunára ill. a tudományra új állatfaj felfedezését eredményezte. Az aggteleki barlangban felállított laboratóriumban a barlanglakó állatok biológiájára vonatkozó kísérleteket irányítja. Eme kutatások eredményei "Biospeologica Hungarica" összesítő címen jelennek meg - eddig 17 közlemény.

Dudich Endre irányításával folyik a hazai Duna-kutatás a folyam magyar szakaszának egész hosszában, állattani, növénytani, mikrobiológiai, vízkémiai és halászati vonatkozásban. A Duna-kutatás eredményei "Danubialia Hungarica" alcímmel jelennek meg - eddig 24 közlemény.

A magyar állatnevek kutatása terén kezdeményező volt és kidolgozta az állatnevek helyesírási szabályzatát, amelyet

az Akadémiai Kiadó jelentetett meg. 1951 óta kifejtett tudományos munkásságát a mellékelt jegyzék tartalmazza, de ezen időszak két fő műve, az "Állatrendszertan" és a "Barlangbiológia" még nem jelent meg.

Dudich Endre az elmúlt 12 év alatt igen nagyarányú tudományos szervezési tevékenységet fejtett ki. Ő állította össze a magyar zoológia munkatervét az első 5 éves tervben. Kezdeményezésére és javaslatára indította meg az MTA a "Magyarország állatvilága" sorozatot, amelynek eddig 68 folytatása jelent meg. Elindította a hazai talaj-zoológiai kutatásokat; intézetében az MTA "Talaj-zoológiai Kutatócsoportot" szervezett. Az ELTE segítségével az aggteleki Baradla barlangban barlangbiológiai laboratóriumot állított fel, amely a negyedik ilyen intézmény a világon. Ugyancsak ő szervezte meg a Duna biológiai kutatását, elindította és vezeti az ELTE és az MTA részéről létrehozott alsógödi Duna-kutató állomást.

Ezen felül igen tevékenyen részt vesz az MTA munkájában. A Biológiai Tudományok Osztályának vezetőségi tagja; a Zoológiai Bizottság elnöke; az Acta Zoológica szerkesztője; a Helyesírási Bizottság tagja.

Mindezekből megállapítható, hogy Dudich Endre levelező taggá választása óta jelentős, értékes tudományos munkát fejt ki, három, hazánkban új, és a világ tudományában máris kiemelkedő szerepet játszó intézményt létesített, emellett igen tevékenyen részt vett az MTA munkájában. Két akadémiai munkacsoportnak, illetve a magyar Duna-kutató állomásnak vezetője. Azt hisszük, kétszen vannak a magyar tudósok között, akik éppen akadémiai vonalon ennyit dolgoznának, s ezért helyesnek és méltányosnak tartanánk, ha az MTA az őt már régen megillető rendes tagsággal jutalmazná.

B u d a p e s t , 1964. január 13.

Dr. Soó Rezső sk.
akadémikus

Dr. Straub F. Brunó sk.
akadémikus

LEVELEZŐ TAGOK

/1964/

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján **L á n g G é z á t**, a mezőgazdasági tudományok doktorát előterjeszti levelező taggá való megválasztásra.

Láng Géza a mezőgazdasági tudományok doktora, a Keszthely-i Agrártudományi Főiskola egyetemi tanára, a növénytermesztés kiváló művelője, mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban.

Egyetemi doktori értekezésében /1944/ elkezdődő alapvető trágyázástani kutatásait a talajerőgazdálkodás több területére kiterjeszti és a talajvédelem, valamint a vetésforgó földművelési vonatkozásait számos tanulmányában mélyrehatóan kifejti.

Behatóan foglalkozik egyes fontos mezőgazdasági növények /kukorica, cukorrépa, burgonya, stb./ speciális kérdéseivel, üzemi vonatkozásaival, termesztési önköltségsökkentő eljárásaival.

Hiánypótló és átfogó nagy műve a Növénytermesztéstan, mely eddig négy kiadást ért meg és a mai korszerű földműveléstan felsőfoku ismeretek legjobb hazai foglalata.

Széleskörű elméleti és gyakorlati ismeretei válnak közkinccsé a Grábner: "Szántóföldi növénytermesztés" c. 80 iv terjedelmű könyv átdolgozásával és szerkesztésével. Ugyancsak a mezőgazdasági szakkörök széles rétegét érintik egyéb termesztéstanai könyvei, utmutatói, stb.

A takarmánygazdálkodás fejlesztése érdekében behatóan foglalkozik a legelő- és rétgazdálkodás egyes módszertani kérdéseivel. A módszertani kutatások kritikai értékelése különben

igen erős oldala /buza, kukorica, burgonya, stb./.

Munkatársaival együtt kidolgozta az üzemi növénytermesztési kutatás gyakorlati alkalmazását és kimutatta, hogy az üzemek agrotechnikai elemzésével tisztázható az agrotechnikai tényezők hatása a termelésre.

Igen széleskörű és sokrétű ismeretterjesztő munkássága, melyet több mint harminc ilyen jellegű cikke tükröz. Ezek sok esetben időszerű közvetlen segítséget adtak a termelésnek, más esetben egyes fontos termelési kérdések elvi tisztázását szolgálták.

Irodalmi munkásságának megítélésénél az is megállapítható, hogy a tudományterület sajátossága és számára biztosított adottsága mellett eredményei a lehetőségek optimális kihasználását jelzik és ezek kétségtelenül sokoldalú, átfogó és alapvető eredmények.

Ugy véljük, hogy Láng Géza tudományos munkássága, kitűnő egyetemi oktatói, közéleti tevékenysége, valamint emberé tulajdonságai és magatartása méltóvá teszik arra, hogy Akadémiánk tagjai sorába kerüljön.

Budapest, 1964. február 18.

Horn Artur s.k.
az MTA levelező tagja

Máthé Imre sk.
az MTA levelező tagja

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján P o l i n s z k y K á r o l y t, a kémiai tudományok doktorát előterjeszti levelező taggá való megválasztásra.

Polinszky Károly tevékenysége a magyar kémiai tudomány területének technológiai ágában úgy a kutatás, mint az oktatás és a műszaki fejlesztés szempontjából uttörő jelentőségű. A kutatás terén kiemelkedők pigment-technológiai vizsgálatai és arra vonatkozó publikációi, amelyek egy sor szabadalomban is szerepelnek és üzemi szinten már a Szovjetunióban is az ipari megvalósítás stádiumában vannak. Alapvető fontosságuk a műszaki kémia fejlesztésében szerzett érdemei, úgy a Műszaki Kémiai Kutató Intézet megalakulása előtt a Veszprémi Egyetem akadémiai kutató csoportjában, mint a Műszaki Kémiai Kutató Intézetben igazgatóhelyettesi munkája során. Különösen jelentős az ugynevezett "Eljárás" terén kezdeményezett vizsgálati dr. Elickle Tibor osztályvezetővel együttműködésben, amelyek az eddigi műveletlen kutatás területén tulmennek és fontos lépésnek tekinthetők az u.n. "Műszaki Kémiai Folyamattan" kidolgozása irányában. E tekintetben a fluidizációs eljárás terén külföldön is ismertetett új eredmények jelentkeztek. Megemlítendőek ezenkívül Polinszky Károly érdemei a Lehézipari Minisztérium irányító munkájának és a LEVIMI megszervezésének keretében.

Alulirottak véleménye szerint különösen kiemelkedők még Polinszky Károly tudományos érdemei a Veszprémi Vegyipari Egyetem megszervezésében, amelyben következetesen érvényesítette a magyar kémiai technológiai iskola Wartha Vincére visszavezethető koncepciót. Ez a koncepció főleg a magyar vegyipar küszöbön álló fejlesztése szempontjából, de alulirottak nézete szerint az összes népi demokráciák vegyipari fejlesztése

tekintetében is jelentős. Ennek a szemléletnek egyik főirányzata a vegyészmérnökképzés üzemi jellegű megalapozása, ami csupán félüzemi kísérletezéssel oldható meg. A Veszprémi Egyetemen Polinszky Károly ezt a feladatot vállalta és a félüzemi berendezéseket megvalósította. A Veszprémi Egyetem tantervének gerincét ez a helyes üzemi műszaki tudományos szemlélet képezi, amely a Polinszky és Varga József kidolgozta első korszerű magyar Kémiai Technológia tankönyvvel együtt, például szolgálhat a most már Kormányunk és Pártunk által is elfogadott, gyakorlati jellegű és ugyanakkor tudományosan megalapozott irányelvek helyes érvényesítésére. A Veszprémi Egyetem felépítése olyan teljesítmény; amelyhez csak Wartha Vince uttörő műegyetemi munkája hasonlítható.

Alulírottak nem hallgathatják el továbbá Polinszky Károly tudománypolitikai tevékenységét, amelyet úgy Veszprémben, mint a Magyar Tudományos Akadémián kivételes áldozatkésztséggel folytatott, s amelyben kiemelkedőnek tartják a fiatalabb tudományos és oktató káderek kiválasztását és nevelését. Alulírottak végül szükségesnek vélik hangsúlyozni, hogy az Akadémia műszaki tudományos irányban való tevékenységét és fiatal tudományos káderekkel való utánpótlását olyan emberek beválasztásával biztosítjuk, akik nemcsak műszaki tudományos szempontból, hanem pártszerű szocialista állásfoglalásuk és jellembeli szilárdságuk tekintetében is megállják a helyüket; ennek pedig Polinszky Károly egész működésében bizonyosságát adta.

Budapest, 1964. január hó

Kórách Mór sk.
akadémikus

Erdei László sk.
akadémikus

IV. Szabadalmak.

1953.

- 1./ Saválló idomdarabok előállítása kristályosított salaküvegből. /Lőcsey-Soltész-Schliesz társszerzők/ Magyar Szabadalom

1958.

- 2./ Eljárás kéndioxid előállítására kalciumsulfid és vasszulfid tartalmu anyag pörkölésével. /Adonyi-Blickle-Czeglédi társsz./ 147.652 sz. Magyar Szabadalom.
- 3./ Kalciumsulfát redukciója fluidizált rétegben. /Adonyi-Blickle-Czeglédi társsz./ 147.753 sz. Magyar Szabadalom.
- 4./ Eljárás kéndioxidtartalmu gázok előállítására kalciumsulfát redukciójával /Adonyi-Blickle-Czeglédi társszerzők/ 147.555 sz. Magyar Szabadalom
- 5./ Eljárás kéndioxid előállítására kalciumsulfát és vasszulfid tartalmu anyag pörkölésével. /Adonyi-Blickle-Czeglédi társszerzők/ 148.358 sz. Magyar Szabadalom
- 6./ Eljárás és berendezés gallium elektrolitikus kinyerésére natriumaluminát lúgból, illetve alluminált lúg tisztítása. /Huszák-Szigeti társszerzők/ HU 119 Szabadalmi bejelentés
- 7./ ~~Eljárás~~ szilárd szénító szer előállítására. /Nagy-Retezár társszerzők/ 145.373 sz. Magyar Szabadalom

1961.

- 8./ Eljárás kéndioxid tartalmu gázok előállítására /társszerzőkkel/ 218.035 sz. Osztrák Szabadalom

1963.

- 9./ Eljárás kéndioxid előállítására. /Adonyi-Blickle-Czeglédi társszerzők/ 1,150.364 sz. Nyugatnémet szabadalom.

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján V a s K á r o l y t, a kémiai tudományok doktorát előterjeszti levelező taggá való megválasztásra.

Vas Károly tudományos közleményeinek száma 121, melyek nagyobb részben hazai, kisebb részben külföldi szakfolyóiratokban jelentek meg. Irodalmi munkásságához tartozik még egy tankönyv társszerzősége /Vuk M., Sándor Z., Vas K.: Élelmiszerek és élvezeti cikkek vizsgálata 1943/, továbbá több monográfia és jegyzet megírása. 15 újítási, illetőleg találmányi bejelentés szerzője.

Dr. Vas Károly tudományos kutató munkássága az élelmiszerkémia, élelmiszer-mikrobiológia és élelmiszertechnológia területére esik. Ennek fontosabb eredményei a következőkben foglalhatók össze.

Behatóan foglalkozott zsiradékok oxidációs romlásának antioxidánsokkal történő gátlásával. Több ismert hatású vegyülettel összehasonlítva megállapította az adrenalin igen erős, nagyon kis koncentrációban jelentkező zsiroxidációt gátló hatását. Sokat dolgozott az avasság kémiai vizsgálatára szolgáló módszerek összehasonlító tanulmányozásán és érzékeny módszert közölt az autoxidáció révén keletkezett nagy molekulásulyu glicerid-aldehidek vizsgálatára.

Elsőként foglalkozott hazánkban a papirkromatográfiának szerves savak vizsgálatára történő alkalmazásával. A szerves savak disszociációjának futtatásközbeni visszaszorítására a korábbi /ecetsavas, hangyasavas pK_a : 4.68 ill. 3.75/ módszerekkel ellentétben a sokkal erősebb / pK_a =1,81/, s így disszociáció-visszaszorításra sokkal alkalmasabb s emellett a papírról illékonyága miatt könnyen eltávolítható kénsavat ajánlotta.

Léhány szerves sav példáján kiműtta, hogy szénhidrogénes oldószerelegyekben a savak vizes és szerves oldószer-fázis közötti megoszlási hányadosa és azok R_{II} értéke között lineáris összefüggés van.

Vizsgálta különböző mono- és di-szaharidok karamelle-sedésének a pH-tól, hőmérséklettől, hőkezelési időtartamtól és a szénhidrát-koncentrációtól való függését, és kimutatta, hogy kis-mennyiségű formaldehid jelenlétében a laktóz barnulása fokozódik, nagyobb formaldehid koncentrációknál azonban erős gátlás jelentkezik.

Behatóan foglalkozott a kénessav aldehidekkel, cukrokkal való kötődésének reakciókinetikájával. Különösen az élelmiszerekben gyakran létrejövő glükóz-kénessav disszociációs viszonyaival, a glükóz + kénessav reakció látszólagos egyensúlyi állandójának, továbbá addiciós ill. dekompoziciós sebességi konstansainak igen széles pH-sávban /0,06-10,61/ különböző hőmérsékleteken történő megállapításával végzett az irodalom által gyakran idézett és értékelt munkát.

A pektolizis vizsgálata során a pektin poligalakturonáz és pektinmetilészteráz hatására létrejövő bomlásának mechanizmusát vizsgálta. Az enzimés pektinbomlás nyomonkövetésére teljesen új metodikát ajánlott, mely nefelometrikus és turbidimetriás mérésen alapszik.

Kiemelkedő szerepet töltött be Vas Károly a mikróbás eredetű enzimek hazai kutatásának megindítása terén. Munkássága nyomán ma már szélesebb körben foglalkoznak ilyen problémákkal. Nevéhez fűződik a pektinbontó enzimek készítmények hazai előállításának ipari megvalósítása is.

Ujabbán az enzimek ionizáló sugárzásokkal szembeni viselkedése foglalkoztatja. Ezt a munkát az Országos Atomenergia Bizottság már harmadik éve kutatási szerződés keretében támogatja. Az eddigi eredmények, melyek az IAEA nemzetközi munkaértekezle-

tein is érdeklődést keltettek, azt igazolják, hogy az enzimek és a készítmények stabilitását veszélyeztető mikroorganizmusok sugárérzékenysége nagyságrendi különbségeket mutat, tehát a készítmények sterilitása besugárzással az enzimaktivitás esökkenésének veszélye nélkül megvalósítható.

A kémia és mikrobiológia határterületére esik Vas Károlynak az a teljesen újszerű munkája is, mely a mikroorganizmusok kémiai összetételének és életfolyamatainak vizsgálatát termoanalizissal és derivatív termogravimetriával kívánja megközelíteni.

Sok dolgozatban foglalkozik Vas Károly a vegyszerek és fizikai tényezők mikróbaellenes hatásával és a hatás mechanizmusával. Hinshelwood /Chemical Kinetics of the Bacterial Cell, 1948/ munkáinak megismerése nyomán hazai kezdeményezője lett a mikróba-sejtek szaporodáskinetikai és pusztulás-dinamikai vizsgálatának. Metodikai tanulmányai eredményeképpen olyan módszereket dolgozott ki, melyeket azóta a hazai élelmiszer-mikrobiológiai kutatásokban elterjedten alkalmaznak.

Legalaposabban a kénessav mikróbagátló szerepével foglalkozott és e téren a hatás pH-függésével kapcsolatos megállapításait a világirodalom is átvette. Sok újabb tartósítószerrel is végzett eredményes kísérleteket.

Újszerű vizsgálatokat végzett a mikróbák szaporodásának kationmentesítéssel történő gátlására vonatkozólag. Pontos része Vas Károly munkásságának a baktérium endospórák csirázásának és pusztulásának biokémiai vizsgálata.

Főleg a spóracsirázás külső környezeti tényezők általi irányíthatósága képezte vizsgálati célkitűzését. A spóracsirázás tápanyagszükségletét vizsgálva új eredményekre jutott a spórakoncentráció és a tápanyagtöménység összefüggése terén.

Az élelmiszertechnológiai vonatkozású dolgozatok főként a tartósítás különböző módszereinek problémáival foglalkoznak. Zöldség-, gyümölcs- és huskészítmények tárolási és feldolgozási technológiája kötötte le főként a figyelmét. Különös sullyal szerepelnek itt a kombinált módszerekkel való élelmiszertartósítás alapkérdései.

Vas Károly működésének eredményeképpen az élelmiszerkémia és élelmiszermikrobiológia hazai kutatása a szakemberek létszámát és színvonalát tekintve jelentősen emelkedett és munkássága lényegesen hozzájárult a magyar élelmiszerkémiai és élelmiszermikrobiológiai kutatások nemzetközi megbecsüléséhez.

E munkássága alapján úgy véljük, hogy dr. Vas Károly egyetemi tanár, a kémiai tudományok doktora érdemes arra, hogy a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai sorába válassza.

Budapest, 1964. január hó

Dr. Bruckner Győző sk.
akadémikus

Dr. Csürös Zoltán sk.
akadémikus

Dr. Gerecs Árpád sk.
akadémikus

3. Ujitások, találmányi bejelentések:

1949.

- 1./ Javaslát kénessavval vagy benzooesavval tartósított növényi termékek minőségének javítására jelentős mennyiségű konzerválószer egyidejű megtakarítása mellett
- 2./ Javaslát tej és tejtermékek gyorsfagyasztott állapotban történő forgalombahozatalára /Törley D. társszerzővel/

1950.

- 3./ Javaslát a tejipari melléktermékek feleslegének szeszipari értékesítésére.
- 4./ Javaslát alumíniumsók mikróbaellenes hatásának a mezőgazdasági iparban való felhasználására.
- 5./ Javaslát a must csirátlanítással történő tartósítására /Ásvány Á. társszerzővel/
- 6./ Javaslát a bor csirátlanítással történő tartósítására / Ásvány Á. társszerzővel/
- 7./ Javaslát anyatej, ill. gyermektej mélyhűtött állapotban való el-tartására /Törley D. társszerzővel /

1951.

- 8./ Eljárás élelmiszerek tartósítására a pirán ketonszármazékait tartalmazó konzerválószerrel /Találmányi bejelentés/

1952.

- 9./ Javaslát pektint bontó enzimkészítmények előállítására /1955.II.10./
- 10./ Javaslát a gyümölcslevek és konzervkészítmények tartósítására /Csiba L. Társszerzővel/
- 11./ Javaslát dehidroecetsav előállítására /Csiba L. társszerzővel/

1953.

- 12./ Javaslát a szalámi penészbefonatának irányított kialakítására /Pulay G. és Kovács F. társszerzőkkel/

1954.

- 13./ Eljárás erjedési folyamatok szelektív irányítására pirán ketonszármazékokkal /Csiba L. társszerzővel/ /Találmányi bejelentés/

1962.

- 14./ Szilvalé előállítása Bocstercei és Vörösi szilvából /Erdélyi L. társszerzővel/

Tagajánlás

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján Donhoffer Szilárdot, az orvostudományok doktorát előterjeszti levelező taggá való megválasztásra.

Dr. Donhoffer Szilárd, mint az közleményeinek mellékelt jegyzékéből kitűnik, 3 témakörben fejtett ki nemzetközi mértékkel mérve kiemelkedő alkotó munkásságot.

1./ A szénhidrátanyagcsere szabályozásának néhány kérdésében.

2./ Tanulmányozta az állatok minőségi válogató képességét az alapvető táplálék féleségek szempontjából, és ennek összefüggését az állat anyagcseréjére ható környezeti és egyéb hatásokkal. E kutatások néptáplálkozási vonatkozások mellett fontos alapvető biológiai és általános élettani megismerésekre vezettek, melyekre nemzetközi tényezők épp az utóbbi években kezdenek felfigyelni.

3./ Legnagyobb jelentőségűek az anyagcsere idegi és hormonális szabályozására vonatkozó kutatásai. Ezek között általános jelentőségükkel kiemelkednek a hyperthermiás energiaforgalom fokozódás elemzése, mely vitán felül bebizonyította, hogy az általános nézettel szemben ennek a fokozódásnak a mechanizmusa nem magyarázható a Vant'Hoff szabállyal, hanem központi szabályozás eredménye. Hasonló fontosságú a kéniai hőszabályozással kapcsolatos hőtermelés helyére vonatkozó vizsgálatsorozat, mellyel bebizonyította, hogy az általános nézettel ellentétben a belső szervek igen lényeges szerepet játszanak a thermoregulációs hőtermelésben és a vázizomzat szerepe másodlagos. Nagy figyelmet keltettek az agy hőtermelésének változásával foglalkozó vizsgálatok, melyek arra utalnak, hogy az agy hőtermelése is változhatik a

kémiai hőszabályozással kapcsolatban.

Donhoffer Szilárd kutatásai tulajdonképpen elvi alapkutatások, de szorosán kapcsolódnak olyan kérdésekhez, melyek az orvosi gyakorlat szempontjából jelentősek. Meggyőződésünk szerint olyan klinikai gyakorlattal is rendelkező általános perspektívájú élettani-kórélettani kutató, mint amilyen Donhoffer, értékes munkájával járulhatna hozzá az orvostudomány legfelsőbb vezető testületében tudományos életünk fejlődéséhez. Külön ki kell emelni rendkívül széles általános természettudományi és filozófiai műveltségét, valamint kivételes kritikai képességét.

Munkásságát külföldön is ismerik és elismerik. Ez kifejezésre jut abban is, hogy számos külföldi kereste fel az utóbbi években a pécsi Kórélettani Intézetet, többen ismételtén és hosszabb időn át ismerkedtek meg az Intézet munkájával, valamint azokban a meghívásokban, amelyekben külföldről részesült. Így vett részt a Ciba Foundation vendégként 1961 évben az újszülött ember és állat homeostázisával foglalkozó symposiumon, 1962-ben a Leidenben rendezett hőszabályozási symposiumon, és ugyanennek jele, hogy 1964 tavaszára a montreali McGill Egyetem meghívta "visiting professor"-ként.

Nem utolsó sorban említendőek emberi tulajdonságai, mint az elvhűség, a mély humanizmus, a szocializmus eszméje melletti határozott állásfoglalás. Politikai magatartásának jellemzésére elegendőnek látszik megemlíteni, hogy az elmúlt évben Baranya-megye országgyűlési képviselőjévé választották.

Pécs, 1964. január 9.

Kerpel Fronius Ödön sk.
az MTA levelező tagja

Lissák Kálmán sk.
az MTA rendes tagja

Cholnoky László sk.
az MTA lev. tagja

Cömöri Fál sk.
az MTA levelező tagja

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az alapszabályok 8. § /3/ bekezdése alapján F a r k a s G á b o r t , a biológiai tudományok doktorát előterjeszti levelező taggá való megválasztásra.

Dr. Farkas Gábor a növényélettannak és ezen belül a növénybickómiának azokkal a problémáival foglalkozik, amelyek a betegség-ellenállóság kérdéseire, részben az obligát parazitizmus kérdéseire terjednek ki. Kiemelkedő eredményeket ért el az u.n. "parazitogén" légzés természetének tisztázásával. Különösen a gabonarozsdák vizsgálatával kapcsolatosan kimutatta, hogy az aromás vegyületek bioszintézise a növények védekezési mechanizmusát jelenti és kimutatta az aromás vegyületeknek a betegség-ellenállásban játszott szerepét.

A parazitogén légzés kapcsán tett megfigyeléseit egyszerűbb kísérleti rendszerben a növényi vírusokkal fertőzött dohánylevelék anyagszeréjének vizsgálatával is megerősítette. Kimutatta, hogy a növényi vírusokkal szemben fellépő lokális, szerzett ellenállóképesség szoros kapcsolatban áll az érintett szövetek enzimaktivitás-változásával.

A dohányvést okozó baktériumos kórokozó /Pseudomonas tabaci/ ismert módon toxint termel, mely a pathogén hatás jelentős faktora. Kimutatta, hogy e toxin a levelek fehérjeszintézisét gátolja, és hogy ez a gátló hatás kinetinnel felfüggeszthető. A toxin hatásának antagonizálása kinetinnel az irodalomban az első ismert lehetőség, toxinnak a növény-kórtanban chemoterapiás úton történő semlegesítésére. Ezen vizsgálatokon keresztül jutott el az utóbbi időben a kinetin hatásmechanizmusának vizsgálatához. Az általa korábban vizsgált enzim-mennyiségváltozások, - melyek a növényi fertőzések alkalmával fellépnek, - ugylátszik jól felhasználhatók a kinetin hatásmechanizmusának analizisében.

Dr. Farkas Gábor tudományos kutatómunkája az elmúlt 15 évben 55 tudományos dolgozat formájában jelent meg. Ezenkívül az alapkutatói eredményekkel szoros kapcsolatban gyakorlati jelentőségű eredményeket is ért el. Kidolgozta néhány rozsdabetegséggel szemben való védekezés céljára a magok nikkelsókkal történő kezelését. A módszer elsősorban a kertészeti növényekre teljesen új és gyakorlatilag jó eredményeket hoz.

Dr. Farkas Gábor több nyelven kiválóan beszél és olvas, az elmúlt 6 évben 8 ízben járt külföldön, előadásokat tartott különböző kongresszusokon. Hosszabb időt töltött Kanadában ill. az Egyesült Államokban.

Az elmúlt években jelentős tudományszervezési munkát is végzett, tagja az MTA Botanikai Bizottságának, a TMB Kísérleti Biológiai Szakbizottságának, aktív szerepet játszik több tudományos társaságban.

Áttekintve tudományos munkásságát, megállapítható, hogy növényélettani és növénybiokémiai kutató munkája korszerű problémákkal foglalkozik és máris igen értékes eredményeket hozott. Várható, hogy a közeljövőben tudományos pályája még fehébb fog ivelni. Nagy szakmai tudása, intenzív érdeklődése és a tudomány iránti odaadása példamutató a fiatal generáció számára. Éppen ezért, hivatkozva az MTA Közgyűlésének 1963. évi határozatára, meg vagyunk győződve arról, hogy a fiatalabb biológus generációnak egyik legérdemesebb tagját nyerhetjük benne. A Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Tudományok Osztálya célkitűzéseiben a növényélettan művelése abban az irányban és ezen a módon, ahogyan azt dr. Farkas Gábor eddig végezte, súlyponti feladat. Ezek tudatában tesszük meg javaslatunkat.

Budapest, 1964. január 23.

Dr. Sós Rezső sk.
rendes tag

Dr. Straub F. Brunó sk.
rendes tag

Dr. Zólyomi Bálint sk.
lev. tag

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a I.Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja B. Sirendeb mongol akadémikust, a Mongol Népköztársaság Tudományos Akadémiájának elnökét.

B. Sirendeb akadémikus, a Mongol Népköztársaság Tudományos Akadémiájának elnöke, a mongol történettudomány egyik vezető, tudósa. Társszerzője és egyik szerkesztője a szovjet, a kínai és a mongol történészek közös vállalkozásául megjelent munkának, a Mongol Népköztársaság története első marxista igényű és - adott keretei között - teljességre törekvő monográfiájának. E munka súlypontja a modern kor története, melynek mint politikus, B.Sirendeb is tevékeny részese volt. Számos tanulmánya, cikke jelent meg; sajtó alatt van az újkori mongol történelem fontos szakaszának, a független mongol állam kialakulásának, az autonómia korszakának problémáival foglalkozó könyve.

B.Sirendebnek jelentős érdemei vannak az 1962-ben életrehívott mongol Tudományos Akadémia megszervezésében. Tudományszervező tevékenységének nem kis szerepe volt abban, hogy a mongol tudomány korábbi szervezete, a Tudományos és Felsőoktatási Bizottság alig egy év alatt teljesen átalakult, megújodott, s immár akadémiai osztályai, tudományos intézményei sikeresen működnek.

Sirendeb mongol akadémikus többször járt hazánkban, legutóbb a magyar-mongol akadémiai együttműködési egyezmény aláírása alkalmából. Hazánknak és tudományunknak igaz hűve, a magyar-mongol tudományos kapcsolatnak őszinte barátja.

Ugy véljük, hogy Akadémiánknak és tudományos életünk mongol kapcsolatainak nyeresége lesz, ha B.Sirendeb mongol akadémikust, a mongol Népköztársaság Akadémiájának jelenlegi s egyben első elnökét a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjául választja.

Budapest, 1964. április 13.

Tamás Lajos s.k.
levelező tag

Ligeti Lajos s.k.
akadémikus

T I S Z T E L E T I   T A G O K

/1964/

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a I.Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja B. Sirendeb mongol akadémikust, a Mongol Népköztársaság Tudományos Akadémiájának elnökét.

B. Sirendeb akadémikus, a Mongol Népköztársaság Tudományos Akadémiájának elnöke, a mongol történettudomány egyik vezető, tudósa. Társszerzője és egyik szerkesztője a szovjet, a kínai és a mongol történészek közös vállalkozásául megjelent munkának, a Mongol Népköztársaság története első marxista igényű és - adott keretei között - teljességre törekvő monográfiájának. E munka súlypontja a modern kor története, melynek mint politikus, B.Sirendeb is tevékeny részese volt. Számos tanulmánya, cikke jelent meg; sajtó alatt van az újkori mongol történelem fontos szakaszának, a független mongol állam kialakulásának, az autonómia korszakának problémáival foglalkozó könyve.

B.Sirendebnek jelentős érdemei vannak az 1962-ben életre-hívott mongol Tudományos Akadémia megszervezésében. Tudományszervező tevékenységének nem kis szerepe volt abban, hogy a mongol tudomány korábbi szervezete, a Tudományos és Felsőoktatási Bizottság alig egy év alatt teljesen átalakult, megújhdott, s immár akadémiai osztályai, tudományos intézményei sikeresen működnek.

Sirendeb mongol akadémikus többször járt hazánkban, legutóbb a magyar-mongol akadémiai együttműködési egyezmény aláírása alkalmából. Hazánknak és tudományunknak igaz hive, a magyar-mongol tudományos kapcsolatnak őszinte barátja.

Ugy véljük, hogy Akadémiánknak és tudományos életünk mongol kapcsolatainak nyeresége lesz, ha B.Sirendeb mongol akadémikust, a mongol Népköztársaság Akadémiájának jelenlegi s egyben első elnökét a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjául választja.

Budapest, 1964. április 13.

Tamás Lajos s.k.
levelező tag

Ligeti Lajos s.k.
akadémikus

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának 73/ bekezdése alapján a III.Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja G. Herzberg professzort /Ottawa/.

Herzberg professzor a molekula-spektroszkópia világszerte elismerten kiemelkedő jelentőségű művelője. A "Spectra of Diatomic Molecules" és "Infrared and Raman Spectra" című könyvei világszerte nagy sikert arattak és a molekula-spektroszkópia kutatóinak nélkülözhetetlen segédeszköze. E könyvek sikerét az is mutatja, hogy az említettek közül az első még megjelent német és orosz nyelven és mindkettőt az Akadémia kiadta magyar nyelven is. Herzberg professzor az említett könyveken kívül igen nagyszámú alapvető kutatási eredményeivel is kiemelkedik. Materialista felfogású, haladó gondolkodású polgári tudós, aki kizárólagosan politikai meggyőződésből emigrált 1937-ben Kanadába a náci-Németországból.

Herzberg professzor szoros kapcsolatban állt a magyar fizikusokkal, ami különböző együttműködésekben nyilvánult meg. 1961-ben Magyarországon járt az Akadémia vendégeként. Komoly szerepe volt abban, hogy 1963-ban a VII.Európai Molekula Spektroszkópiái Kongresszus megrendezését Budapest kapta meg. A Kongresszus plenáris ülésének egyik meghívott előadója volt. Az IUPAP szeptemberi közgyűlésén a magyar javaslatokat igen eredményesen támogatta.

Mindezek alapján úgy véljük, hogy Herzberg professzor megválasztása nyereség lenne az Akadémiának.

Budapest, 1963. november 29.

Pál Lénárd s.k.
levelező tag

Jánossy Lajos s.k.
akadémikus

Kovács István s.k.
levelező tag

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a IV. Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja Titko Nikolov Csernokolev professzort, a Bolgár Tudományos Akadémia tagját.

Titko Nikolov Csernokolev a Bolgár Mezőgazdasági Tudományos Akadémia elnöke és a Bolgár Tudományos Akadémia tagja, azelőtt a Bolgár Tudományos Akadémia főtitkára volt. Nagy szerepe volt a felszabadulás előtt az illegális pártmazzgalomban, elsősorban a Párt ifjúsági szervezetében. A felszabadulás után hosszabb ideig volt földművelésügyi miniszter.

Jelentős és széleskörű tudományos tevékenysége elsősorban az agrárökonómia területére terjed ki. Irányításával dolgozták ki és valósították meg a bolgár mezőgazdasági termelés rajonizálását.

Kiemelkedő szerepet tölt be hazájában a mezőgazdasági kutatás fejlesztésében, jelentős munkája volt a Bolgár Mezőgazdasági Tudományos Akadémia megalapításában és megszervezésében.

A baráti államok közötti kutatás koordinálásának lelkes hive, aki a koordinációs együttműködésnek - kezdete óta - aktív harcosa.

Titko Nikolov Csernokolev professzor 1910. április 24-én született Targoviste városban, értelmiségi családból származik. 1927-től tagja a Bolgár Munkásifjúsági Szövetségnek /REMSZ/, 1930-tól pedig tagja a Bolgár Kommunista Pártnak.

Tevékenysége:

- 1929-33: egyetemi hallgató a szófiai Állami Egyetemen,
- 1933-35: politikai magatartása miatt bebörtönzik a szófiai és pleveni börtönökbe,
- 1936-37: kötelező szakmai gyakorlatát végzi Szófiában /Pavlovo/,

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a IV.Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja Dr.agr.Fr.agr.h.c. Hans Stubbe akadémikus, a berlini Német Mezőgazdasági Tudományos Akadémia elnökét.

Dr. Hans Stubbe 1902.március 7-én született. A berlini Német Mezőgazdasági Tudományos Akadémia elnöke, igazgatója a gaterslebeni Kutató Intézetnek és tanszékvezető egyetemi tanára a hallei M.Luther Egyetem Genetikai Tanszékének. Stubbe professzor genetikus. Tudományos tevékenysége elsősorban a növény-nemesítésre, örökléstanra, erdészeti nemesítésre és genetikára, továbbá kulturnövénykutatásra terjed ki. Munkásságának döntő része a mutációs-heterózis kutatását foglalja magába. Ezen területen egyedülálló eredményeket ért el. Erwin Bauernek nemcsak tanítványa volt, hanem világhírű kutatásának folytatója, és eredményekben gazdag művelője. Tudományos tevékenysége, iskolája nemzetközi vonatkozásban is egyedülálló jelentőséggel bír. Nevéhez fűződik Európa egyik legjelentősebb Intézetének szervezése és világviszonylatban is kimagasló kulturnövény-gyűjtemény létesítése.

Kétszeres Nemzeti-dijas, több magas állami és tudományos kitüntetés tulajdonosa. /Vaterlandische Verdinstorden ezüst fokozata, Banner der Arbeit, Darwin-Plakett, Leopoldina stb./ Tagja a berlini Német Tudományos Akadémiának, a Szász Tudományos Akadémiának, levelező tagja a Szovjetunió Mezőgazdasági Tudományos Akadémiájának, külföldi tagja a Bolgár Tudományos Akadémiának. Az említettekén kívül több hazai és külföldi tudományos és társadalmi egyesületben tölt be vezető funkciót.
Budapest, 1964. április 10.

Máthé Imre s.k.
levelező tag

Mócsy János s.k.
akadémikus

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a IV. Osztály javaslatára tiszteletti tagnak ajánlja Earl O. Heady professzort/Iowa State University of Sciences and Technology Department of Agricultural Economics, AMES, IOWA, USA/.

1916-ban született Nebraska állambeli farmercsaládból. Egyetemi tanulmányait a Nebraskai Egyetemen végezte /B.S.1939., M.S.1940/. 1940 és 1944 között tanársegédként működött az Iowai Állami Egyetemen, 1944-46-ig adjunktusként, és időközben megszerezte a doktorátust is /Ph.D. 1945/.

1946-49-ig docens volt és 1949-ben nevezték ki professzorrá. 1956-ban kiváló oktatási tevékenységének elismeréséül megkapta a "Curtiss Distinguished Professor of Agriculture" címet és a vele járó szélesebb egyetemi jogkört. 1959 óta az egyetemhez tartozó agrárgazdasági kutatóintézet és szaktanácsadói szervezet igazgatója.

1960-ban a Nebraskai Egyetemen diszdzoktorrá avatták. Vendég-előadóként működött Észak-Karolina és Illinois állam egyetemén, továbbá a Harvard Egyetemen. Számos szervnél működött, illetőleg működik most is szaktanácsadóként, többek között az Egyesült Államok Földművelésügyi Minisztériumában, a Kísérletügyi Osztályon, valamint a Mezőgazdasági Piackutató Szolgálatnál. A T.V.A-nál a közgazdasági tanácsadó szerepét tölti be. Az O.E.EC-nek mezőgazdasági tanácsadója volt. Számos amerikai és nemzetközi tudományos szervezetnek megbecsült tagja.

Heady professzor mint tudós, elsősorban a mezőgazdasági termelés gazdaságtana terén tett szert világhírré. Világviszonylatban úttörő munkát végzett a mezőgazdasági termelés törvényszerűségeinek kvantifikálásában, a matematikai módszerek egész

sorának gyakorlati alkalmazásában a mezőgazdasági tervezés és irányítás terén. Igen szívesen foglalkozik komplex gazdaságfejlesztési problémákkal, amelyek megoldásában szerencsésen találkozik össze kvantitatív közgazdasági szemlélete, erőteljes szociológiai érdeklődése és haladó gondolkodásmódja.

Több ország számára készített az illető államok felkérésére mezőgazdaságfejlesztési tervet /legutóbb India és Görögország számára/. Oktatói munkájának eredményességét bizonyítja, hogy azok a fiatal agrárközgazdászok /kutatók, oktatók/, akik az utóbbi évtizedben agrárgazdasági és üzemtani téren újat hoztak, túlnyomórészt az ő tanítványai voltak. Állandóan nagyszámú külföldi oktató és kutató keresi fel, hogy vezetésével szerezzék meg a doktori fokozatot /jelenleg 30 egynéhány doktorandusa van/.

Az Akadémia meghívására 1962-ben járt Magyarországon, amikor több előadást tartott és szocialista nagyüzemeket látogatott meg. Azóta is rendszeres szakmai kapcsolatban áll a magyar szakemberekkel, és legutóbb fontos számításokat végzett el számunkra intézete elektronikus számológépén. Mint az Agrárközgazdák Nemzetközi Társaságának egyik alelnöke, következetesen támogatja részvételünket a szervezet munkájában.

Heady professzor hat könyvet írt, ezeket négy nyelvre fordították le, 12 könyvhek volt társszerzője és több mint 300 tudományos dolgozatot és monográfiát írt, részben egyedül, részben másokkal. Leghíresebb könyve "A mezőgazdasági termelés gazdaságtana", amely egy évtizeden belül csupán az USA-ban 4 kiadást ért meg /1952, 1957, 1960, 1961/ és a többi tőkés ország mezőgazdasági főiskoláin is az agrárökonómiai oktatás alapvető tananyagául szolgál. Ezt a munkáját orosz nyelvre is lefordították a Szovjetunióban.

Budapest, 1964. április 8.

Erdei Ferenc s.k.
akadémikus

Mócsy János s.k.
akadémikus

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a VI.Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja Waclaw Olszak professzort, a Lengyel Tudományos Akadémia tagját.

Waclaw Olszak 1902-ben született, mérnöki oklevelét 1925-ben, műszaki doktori oklevelét 1933-ban, majd külön a rugalmasságtagból 1934-ben szerezte. 1937-ben a varsói műegyetem magántanárává habilitálják és 1946 óta nyilvános rendes tanár ugyanott. 1954-ben a Lengyel Tudományos Akadémia levelező tagjává, majd 1956-ban rendes taggá, míg 1957-től 1961-ig a IV.Műszaki Tudományok Osztályának titkárává választják. 1950-ben a Lengyel Nemzeti Díj III.osztályával, majd 1955-ben I.osztályával, ezenkívül 1954-ben a "Polonia Restituta" érdemrend tiszti keresztjével, 1958-ban pedig a nagykeresztjével tüntetik ki.

Prof.W.Olszak tudományos működését honfitársa, Prof.T.Huber, az elméleti rugalmasságtan és képlékenységtan világhírű művelőjének ösztönzésére kezdte és ezt a mérnöki tudományok szempontjából alapvető tudományágot saját munkájával annyira kibővítette és gyakorlati feladatok megoldására is kiterjesztette, hogy ma ennek a tudományágnak világviszonylatban is elismert egyik legkiválóbb művelője. Világszerte elismert tudományos tekintélyét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy számos országba kapott meghívást - ismételten is - tudományos előadások tartására vagy konferenciákon való részvételre /Szovjetunió, Kína, Magyarország, Csehszlovákia, NDK, USA, Ausztria, Franciaország, Belgium, Hollandia, India, Ausztrália stb./ . Számos nemzetközi konferencia tudományos ülészakának volt elnöke /1947, 1948, 1957, 1961/, majd 1958-ban az I.U.T.A.M. /Nemzetközi Elméleti és Alkalmazott Mechanikai Egyesület/ elnökévé választották és ugyancsak elnöke volt az 1958-ban Varsóban

nagy nemzetközi részvétellel és sikerrel megrendezett nemzetközi kongresszusnak, amely a rugalmasságtannak és plasztikuságtannak a nem homogén anyagokban felmerülő kérdéseivel foglalkozott. A hasonló tárgyban 1961-ben New-Yorkban tartott nemzetközi konferencia vezetőségének is tagja.

Vezetője a Lengyel Tudományos Akadémia folytonos kiterjedésű testek mechanikáját kutató intézetének, amely a rugalmasságtan és plasztikuságtan terén végzett alapvető munkálkodása által elismert nemzetközi tudományos központtá fejlődött.

1961-ben a toulousei Akadémia tiszteleti tagjává választották.

W.Olszak professzor tudományos munkássága három főterületre esik:

- a/ az izotrop és anizotrop testek rugalmasságtana;
- b/ plasztikuságtan;
- c/ az a/ és b/ alatti elméleti kutatások mérnöki szerkezetekre való gyakorlati alkalmazása.

Mintegy 150 tudományos munkája ezen a három területen körülbelül egyenlő arányban oszlik meg.

a/ A rugalmasságtan területén pontos megoldást adott a köralakú nyílásokkal átllyukasztott hajlított lemezekre - különböző kerületi feltételek mellett. Továbbá a rugalmas anizotrop testek feszültségállapotát határozta meg, amit később plasztikus testekre is kibővített. Ide tartoznak a thermoplasztikus feladatokra vonatkozó vizsgálatai is.

b/ A plasztikuságtan elméletébe egy új esetet, mégpedig a plasztikus nem homogenitás tárgykörét vezette be. A kérdést teljesen általános esetre is megoldotta a plasztikus potenciál fogalmának bevezetésével. Ide tartozik a kétdimenziós folyás létrejöttének feltételeire vonatkozó meghatározás.

Ehhez kapcsolódva Prof. W. Olszak és munkatársai egy sor gyakorlati problémát is megoldottak, pl. a nem homogén rugalmas-plasztikus gömb- és hengerhéjakat, stb., továbbá felírták a nem homogén orthotrop rugalmas-plasztikus lemezek elméletének alapegyenleteit, valamint kifejtették a nem homogén és anizotrop lemezek határigénybevételi elméletét stb. Ide tartozik néhány rheológiai vonatkozású kutatás is /háromdimenziós rheológiai jelenségek tárgyalása első ízben/.

c/ Tudományos kutatási eredményeit a gyakorlatban is bevezetve néhány pályázatra benyújtott tervével díjnyertes lett /Varsói hidpályázat 1937., Krakkói hidpályázat 1949., Alagútburkolat 1953./.

W. Olszak professzornak jelentős szerepe van a lengyel tudomány szocialista újjászervezésében és a Lengyel Tudományos Akadémia újjáalkotásában is. Számos hazai és nemzetközi tudományos konferencia szervezője és a Lengyel Tudományos Akadémia Elnökségének is tagja.

A magyar tudományos élettel és az újjászervezett Magyar Tudományos Akadémia Műszaki Tudományok Osztályával kapcsolatai úgyszólván kezdettől fogva igen közvetlenek és bensőségesek voltak. Első ízben 1951-ben, majd 1952-ben vett részt az Akadémia által rendezett építéstudományi konferencián, 1963-ban pedig a Rilem és a dinamikus igénybevételek tárgyában tartott konferenciákon - ahol igen értékes előadásokat tartott. Közvetlen kapcsolatot létesített a szűkebb tudományos területén dolgozó magyar szakemberekkel és az Építéstudományi Intézettel. Közreműködött abban, hogy az Akadémiánktól Lengyelországba küldött magyar kutatók és szakemberek az ottani kutatási eredményeket a lehető legbővebben tanulmányozhassák és azokat maradéktalanul megkapják. Intézete és saját tanulmányait rendszeresen megküldi a magyar kutatóknak és több eredeti cikket

irt az Acta Technika számára is. Legutóbb a Mihailich- emlékfűzet részére irt igen értékes eredeti tanulmányt. A Lengyel Tudományos Akadémia képviselőjében 1959. novemberben járt Magyarországon, mint a lengyel és magyar tudományos akadémiák által 1960-ra kötetendő tudományos egyezmény tárgyalására és aláírására kiküldött lengyel delegáció vezetője. Ezt az alkalmat is megragadta arra, hogy legújabb tudományos eredményeiről két előadást is tartson az Akadémián, illetőleg a tudományos egyesületben. 1961-ben és 1963-ban is meglátogatta hazánkat és ismét értékes előadásokat tartott.

Egyértelműen megállapítható tehát, hogy W.Olszak professzor a magyar műszaki tudományokat munkájával, segítségével és a magyar nép iránt mindenkor kifejezett barátságával tevékenyen és eredményesen támogatta, de ezen kívül a szocialista tábor országainak tudományfejlesztésében és a szocialista tudomány kiépítésében, megszervezésében is jelentős, aktív szerepet játszott.

Budapest, 1963. november 21.

Dr. Széchy Károly s.k.
levelező tag

Dr. Geleji Sándor s.k.
akadémikus

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a VI.Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja Ljubomir Krastanov professzort, a Bolgár Tudományos Akadémia elnökét.

Ljubomir Krastanov professzor tudományos munkássága elsősorban a meteorológia egyik legújabb ága, a felhőfizika területére terjed ki. A felhőfizika legfontosabb feladata a felhő /vizcseppek-jégkristályok/, valamint a csapadékelmek kialakulásának vizsgálata a különböző légköri paraméterek függvényében. Krastanov kutatásai a jégkristályok és a vízcseppecskék kialakulásával, növekedésével és koagzisztenciájával kapcsolatosak. Első, a felhőfizika területén úttörő jellegű tanulmányai a Meteorologische Zeitschrift hasábjain jelentek meg 1940-1943 között. Ezekben a munkákban, amelyek felhasználása nélkül még ma is elképzelhetetlen felhőfizikai kézikönyv, a Volmer-féle elmélet alapján Krastanov kimutatta, hogy a légköri jégreszcsek képződéséhez speciális részecskék, ún. jégmagok szükségesek, mivel homogén magvasodás csak -65° -on, 14-szeres túlteltettségnél következik be. Munkásságának másik fontos irányvonala a kondenzációs magvak kutatása. Az erre a kérdésre vonatkozó tanulmányai már 1945 után jelentek meg először, különböző bolgár egyetemi és akadémiai kiadványokban, majd pedig a legjelentősebb szovjet /Meteorologija i Hidrologija/ és nyugati /Tellus, Journal de Recherches Atmosphériques stb./ folyóiratokban. Egy, ezen a területen jelentős dolgozata az Országos Meteorológiai Intézet hivatalos lapjában, az Időjárásban is megjelent /1957. szeptember-október/, amelynek Krastanov professzor 1956 óta szerkesztőbizottsági tagja. Ezekben a cikkekben a vízben oldhatatlan, de vízzel teljesen, illetőleg részben nedvesíthető légköri részecskék felhőképződésben játszott szerepéről olvashatunk jelentős elméleti fejtegetéseket.

Krastanov professzor hozta létre és fejlesztette fel a Bolgár Tudományos Akadémia Geofizikai Intézetét. Ebben az intézetben képviselve vannak a geofizika klasszikus és legmodernebb ágai: a gravitációtól kezdve a szeizmológián keresztül a meteorológiáig és a klimatológiáig. Külön érdeme az ionoszféra-kutatás, amelyet magyar műszerekkel és magyar segítséggel indítottak el, igen nagymértékben felfejlesztettek.

Bulgáriában az elméleti felhőfizikai kutatások is a Bolgár Tudományos Akadémia szófiai Geofizikai Intézetében folynak. Krastanov professzor pedagógiai érzékét dicséri, hogy a Geofizikai Intézetben ma már számos jófelkészültségű fiatal kutató dolgozik. Krastanov azonban nemcsak a bolgár meteorológiai és geofizikai kutatások, hanem általában a bolgár tudományos élet jelentős egyénisége. Számos nemzetközi konferencián képviselte Bulgáriát és a Meteorológiai Világszervezet IV. kongresszusa által létrehozott Tudományos Tanácsadó Bizottságának is tagja 1963 óta. A magyar meteorológusokhoz és geofizikusokhoz immár több mint egy évtizede szoros szálak fűzik.

Munkásságának elismerése volt, amikor 1960-ban a Bolgár Tudományos Akadémia első alelnökévé, majd 1963-ban elnökévé választották, így jelenleg adottságainak megfelelő helyről irányítja a Bolgár Népköztársaság tudományos tevékenységét. Ezen beosztásánál fogva a Bolgár Népköztársaság Kormányának tárcanélküli minisztere.

A fentiek azt tanúsítják, hogy Ljubomir Krastanov személyében érdemes tudóst, kiváló tudományszervezőt ajánlunk tiszteleti tagnak.

Budapest, 1964. április 9.

Egyed László s.k.
levelező tag

Bognár Géza s.k.
akadémikus

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a VI.Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja dr.Gábor Dénes professzort, az Angol Tudományos Akadémia tagját.

Dr.Gábor Dénes, a londoni Imperial College Elektronfizikai Tanszékének professzora. Tudományos munkássága az elektronika területén nemzetközi viszonylatban nagyjelentőségű. Különösen kimagaslóak alkotásai az információelmélet és az elektronoptika területén. Az információelmélet alapjainak és a mintavételi elvnek kimondásával megelőzte korát és egyik alapítójává vált ennek a teljesen új tudományágnak. Ennek alapján választotta a Royal Society tagjává. Tudományos munkásságát a második világháború után - amikor régebbi eredményeit a I.E.E.E. 1946. évfolyamában "Theorie of Communication" címmel újból nyilvánosságra hozta - általánosan elismerték.

A modern elektronoptikában elért eredményeiből különösen említésreméltó a lapos képcső megalkotása.

Legújabb kutatásai a hőenergia közvetlen elektromos energiává való átalakítására irányulnak és e téren máris számos jelentős felfedezést tett.

Gábor Dénes munkásságát az jellemzi, hogy az egyszerre elméleti és gyakorlati jelentőségű.

Nem riad vissza a legelvontabb matematikai apparátus alkalmazásától sem, de ezt sohasem tekinti öncélnak. Elméleti felismeréseit kivételes kísérletező készségével maga ülteti át a gyakorlatba.

Budapest, 1963. november 27.

Szigeti György s.k.
akadémikus

Winter Ernő s.k.
akadémikus

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a VIII.Osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja Kurt Mothes professzort, a Berlini és Lipcsei Tudományos Akadémia tagját.

Kurt Mothes professzor kimagasló egyénisége a német növénybiokémiának. Jelenleg a Halle-Wittenbergi Martin Luther Egyetem Botanikai Intézetének és Pharmakognostikai Intézetének, továbbá a Berlini Tudományos Akadémia Növénybiokémiai Intézetének igazgatója. Elnöke a Német "Leopoldina" Természettudományos Akadémiának, tagja a Berlini és Lipcsei Tudományos Akadémiának, levelező tagja az Osztrák Tudományos Akadémiának. Számos belföldi és nemzetközi tudományos társaság részesítette kitüntetésben, illetőleg választotta meg tiszteleti tagjának.

Tudományos pályafutását W.Ruhland tanítványaként a Lipcsei Egyetemen kezdte. 1934-től a Königsbergi Egyetem professzora volt, a hallei intézetek szervezését 1949-ben kezdte meg. Fő munkaterülete, amelyen nagyszámú tanítványával tudományos pályafutása eleje óta dolgozik, az alkaloidák bioszintézisének és metabolikus jelentőségének vizsgálata, tágabb értelemben a magasabbrendű növények nitrogén anyagcseréje. Az ötvenes évek közepe óta úttörő munkásságot fejt ki a kinetin csoportba tartozó növényi növekedés-szabályozó anyagok hatásmódjának kutatásában.

Hazánkban vendégprofesszorként hosszabb időt töltött a Budapesti Tudományegyetemen Paál Árpád professzor mellett, 1962-ben pedig az Akadémia vendégeként.

Budapest, 1964. április 8.

Straub F. Brunó s.k.
akadémikus

Soó Rezső s.k.
akadémikus

T a g a j á n l á s

Az Akadémia Elnöksége az Alapszabályok 8.§-ának /3/ bekezdése alapján a VIII. osztály javaslatára tiszteleti tagnak ajánlja Jean Roche professzort, a Sorbonne rektorát.

Jean Roche professzor korábban a Marseille-i Egyetem, a második világháború után pedig a Collège de France tanára. Kiemelkedő tudományos munkát végzett a 30-as években a vérfestékek tulajdonságainak felderítésében, különösen a haemerythrin, haemocyanin összehasonlító tanulmányozásával.

Második jelentős munkaterülete a pajzsmirigy hormon bioszintézisének és hatásának analízise. Ezekről a vizsgálatairól 1963-ban a Magyar Tudományos Akadémián tartott előadásában számolt be. Igen értékesek az alacsonyabbrendű állatok phosphagen funkciót ellátó vegyületeinek összehasonlító biokémiai vizsgálatai, amelyek során egyes állatfajokban új phosphagent fedezett fel.

Budapest, 1964. április 8.

Straub F. Brunó s.k.
akadémikus

Törő Imre s.k.
akadémikus